

Recensies

De niet-westerse Jezus als bodhisattva, avatara, goeroe, profeet, voorouder en genezer. Martien Brinkman, *Meinema Zoetermeer* 2007, 372 blz., € 24,90

Veertig jaar geleden schreef de islamoloog Kenneth Cragg: 'Het christendom moet bereid zijn om te sterven aan de gedachte dat de westerse vorm alleenrecht zou hebben; het gaat erom op een authentieke manier te leven binnen de volheid van menselijke culturen. Christus, die zo lang is geassocieerd met Europa en Noord-Amerika wordt de Christus van de hele wereld'. Niemand heeft kunnen voorzien hoe ongedacht deze woorden in vervulling zouden gaan. In 2008 is er bijna geen land ter wereld of er is wel een of andere gestalte van de gemeente van Christus.

Het christendom is opnieuw een niet-westerse religie, die een veelkleurige vitaliteit tentoonspreidt op het Zuidelijk halfrond. Terwijl veel christenen in het Westen met de figuur van Jezus moeilijk raad weten en missiologen ter wille van de dialoog met andersgelovigen naar de grootste gemene deler zoeken, is zijn aanhang wereldwijd nog nooit zo groot geweest als vandaag. Zijn beslissende betekenis wordt in steeds weer andere culturen onderkend. Katholiciteit heeft niet langer betrekking op wat vanuit het Westen overal uniform aanwezig is. Het betekent vandaag voluit ruimte geven aan nieuwe en ongedachte perspectieven op het evangelie, zoals die in heel de bewoonde wereld ontstaan.

Martien Brinkman, hoogleraar theologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, was al jarenlang geboeid door de wijze waarop theologen in Azië en Afrika over Jezus spreken en zijn betekenis zoeken duidelijk te maken in hun cultuur. Als resultaat van zijn speurwerk heeft hij uitvoerig een groot aantal Jezusbeelden in kaart gebracht. Hij neemt de lezer mee naar India, China, Korea, Japan,

Indonesië en Afrika. Vrijwel alle christenen leven daar in een minderheidssituatie. In Azië wonen ze te midden van islamieten, hindoes, boeddhisten, sjamanisten of taoïsten. In toenemende mate laat die omgeving sporen na in de christelijke theologie ter plaatse. Datzelfde gebeurt in de relatie tussen de Afrikaanse christenen en de traditionele Afrikaanse religies. Brinkman beschrijft hoe er in die situaties niet-westerse christologieën met geheel eigen beelden en begrippen zijn ontstaan. Dat gebeurt via inculturatieprocessen, waarbij er een 'dubbele transformatie' plaatsvindt. Termen ontleend aan de andere godsdienst en cultuur worden door christenen omgevormd, maar ook het geloof van de christenen wordt door die nieuwe termen veranderd. Deze processen die zich vandaag in Azië en Afrika afspelen doen denken aan de begintijd van het christendom. Toen moest aan Jezus een duiding worden gegeven met behulp van bestaande Grieks-Romeinse begrippen, want dat waren in die tijd nu eenmaal de kaders waarbinnen men dacht. Toegepast op Jezus ondergingen die begrippen soms echter een gedaanteverandering. Aan twee zijden trad dus verandering op. Nu het zwaartepunt van het christendom zich heeft verplaatst naar het zuidelijk halfrond, komt de vraag op in hoeverre de ons vertrouwde Griekse begrippen een barrière vormen voor christenen daar.

Het niet-westerse beeld van Jezus voegt nieuwe dimensies toe aan het gangbare beeld van Jezus, terwijl ook de niet-westerse begrippen en beelden veranderingen ondergaan. Brinkman biedt een schat aan materiaal om dit te illustreren. Een voorbeeld uit Afrika: de Ghanese theoloog Akrong stelt: 'Het voorouderschap van Jezus heeft ons idee van de voorouders getransformeerd. De voorouder gaat zo op Jezus lijken en Jezus op de voorouder'. Jezus blijkt een grotere rol temidden van

de verbondenheid van de geslachten over de dood heen te kunnen vervullen dan menigeeen in het Westen ooit gedacht heeft.

In het laatste deel gaat de auteur meer methodisch en inhoudelijk de betekenis na van de typering van Jezus in termen ontleend aan Aziatische en Afrikaanse religies. Cruciaal blijft voor hem het middelaarschap van Jezus, die door zijn kruis en opstanding de juiste verhouding tot God herstelt. Hij hecht groot belang aan het criterium van de katholiciteit: de kerk is de overleveringsgemeenschap waarbinnen de betekenissen die aan Jezus toegekend worden, getoetst worden. Er is heel veel moois en waardevols in dit boek samengebracht.

Ik blijf met drie vragen zitten. Ten eerste, met zijn studie zegt Brinkman een kader te willen aanreiken waarbinnen de niet-westerse theologie kan worden verstaan. Voor zover hij heeft weten over te brengen hoe westers de eigen theologie is, is hij daarin geslaagd. Hoewel de auteur zelf zegt zich ervan bewust te zijn een westerse studie over niet-westerse theologie voor een westers publiek geschreven te hebben, legt hij zich daarvan echter onvoldoende rekenschap af. Als het gaat over de inculturatie van beelden van Jezus, over wiens Jezusbeelden heeft Brinkman het dan? Beperkt zijn onderzoek zich niet vooral tot de ontwerpen van de theologische faculteiten? Is hij verder gekomen dan het traditionele circuit van oecumenische instituten en bibliotheken die doorgaans vanuit de middenstandskerken van het Westen worden gefinancierd en in standgehouden? De inculturatie waarvan hier sprake is gaat voornamelijk *top down*, er is sturing van bovenaf door theologen en kerkleiders.

Buiten beeld blijft de inculturatie van onderaf, *bottom up*. De Ghanese theoloog Bediako pleit voor een theologie die start bij het grondvlak. Hij wijst op het lied van de ongeletterde vroedvrouw, voor wie Christus levende werkelijkheid is geworden en die in de strijd om te overleven in

haar moedertaal zingt van Jezus. Hoe wordt Jezus ervaren in de werkelijkheid van de armen zelf, aan de onderkant van samenlevingen waar christenen van de gegoede middenklasse niet komen? Welke betekenis wordt aan Jezus toegekend in de no go areas van megasteden als Sao Paulo en Nairobi, onder migranten en illegalen in de kille catacomben van de parkeergarages in de Bijlmermeer? Voor de westerse onderzoeker met zijn gereduceerde voorstellingswereld van de Verlichting is dat verdraaid lastig in beeld te krijgen.

Ten tweede, wij beleven een snelle 'pentecostalisering' van de wereldkerk. Juist onder armen en ongeletterden bewijzen de pinksterkerken hun enorme werfkraft. Met name in zijn niet-westerse expressies kenmerkt het pentecostalisme zich door een verbluffend vermogen tot creatieve aanpassing en inculturatie in de meest uiteenlopende contexten.

Veelbetekenend is dat Brinkman aan actuele Jezusbeelden in de charismatische en pinksterkerken voorbij gaat.

Westerse wetenschapsbeoefening lijkt eenvoudig het zintuig, het instrumentarium en de begrippen te missen om het onafhankelijke christendom van het Zuiden te waarderen naar zijn eigen aard en betekenis. Wanneer zullen wij als kinderen van de moderniteit met onze drang tot controleren en classificeren, er in slagen om uitdrukkingen van christelijk geloof die wij in onze westerse referentiekaders niet weten te plaatsen, voluit recht te doen?

Ten slotte, zou Brinkman niet vervolgonderzoek kunnen doen naar de betekenis die wij aan Jezus toekennen in de eigen context? Als christenen in Nederland hebben wij de grootste moeite om enthousiasmerend aan onze niet-gelovige of anders-gelovige buurman, of zelfs aan onze eigen kinderen over te brengen wat het voor ons betekent te behoren tot de wereldwijde Jezusbeweging. Al te vaak definiëren wij het leven met Christus in termen uit het verleden, in begrippen

waaruit voor het gevoel van velen de bodem is weggefallen. Hoe kan het in Europa, met behulp van het framework van de 'dubbele transformatie', komen tot een nieuwe inculturatie vanuit een ontmoeting met de gekruisigde Heer? En welke beelden en begrippen zouden daarin dan een rol kunnen spelen?

Uiteindelijk zal het er immers om gaan dat wij in iedere generatie opnieuw een contextueel relevant antwoord weten te geven op de persoonlijke vraag van Jezus aan zijn leerlingen, nadat zij onder woorden hebben gebracht welke betekenis anderen aan hem geven: 'Maar nu, wie ben ik volgens jullie?'

drs. Wout van Laar (directeur Nederlandse Zendingsraad)

Jesus im Talmud. *Peter Schäfer, Mohr Siebeck Tübingen, 2007, 308 blz., € 29,00*

In de vroegjoodse geschriften wordt niet vaak naar Jezus van Nazareth verwezen. De enkele teksten die dat wel doen, worden in dit boek door Peter Schäfer besproken. Hij plaatst ze in de context van de controverse tussen het rabbijnse jodendom en het vroege christendom. Beide takken van dezelfde boom reageerden fel op elkaar, zodat teksten over en weer soms meer lijken op scheldpartijen dan op een eerlijk informeren en debatteren. Schäfer wil deze teksten dan ook niet lezen als een zoektocht naar de historische achtergronden van Jezus en zijn leerlingen. Over de historische Jezus vind je eigenlijk niets in de rabbijnse geschriften. De besproken teksten geven vooral informatie over de joodse polemiek tegen de kerk: waarom – en waarom vooral in Babylonië – en op welke punten werd het christendom aangevallen?

De titel van het boek geeft een beperkter beeld dan de inhoud. Naast de beide Talmoedim – de Palestijnse en de Babylonische – worden ook teksten uit de

Midrasjim behandeld. Deze zijn rond acht thema's geschaard: (1) de familie van Jezus, waarin hij wordt voorgesteld als zoon van Maria en een Romeinse soldaat; (2) Jezus als slechte zoon; (3) Jezus als frivole leerling; (4) Jezus als Toraleraar; (5) Jezus als geneesheer, waarbij opvalt dat de Talmoed er zondermeer van uitgaat dat Jezus veel wonderen heeft gedaan, maar daartegenin brengt, dat wonderen op zich geen bewijs zijn voor gelijk of ongelijk; (6) de rechtszaak tegen Jezus; (7) het einde van de leerlingen van Jezus; en (8) de gang naar de hel.

Het negende hoofdstuk is een mooie samenvatting en besluit met de antwoorden op de vragen. Het interessante is, dat verklaard wordt waarom vooral de Babylonische Joden zo polemiseerden en niet de Palestijnse. Ook toont Schäfer aan dat de Talmoed bijzonder op de hoogte was van het Johannesevangelie, meer dan van de drie anderen. Ook hiervoor reikt hij een mogelijke verklaring aan. Het boek geeft veel inzicht in hoe de rabbijnse redeneringen moeten worden gelezen en in hun context geplaatst. Het ruimt misverstanden uit de weg wat betreft de historiciteit van een aantal uitspraken over Jezus in de Talmoed. Bovendien laat het zien hoe nauwgezet je teksten uit die eerste eeuwen moet lezen. Mensen waren in staat om in korte, beknopte zinnen een wereld aan gedachtemateriaal te stoppen.

dr. Eveline van Staalduine-Sulman

De oudheid is nog niet voorbij. *Fik Meijer, Athenaeum-Polak & Van Gennep Amsterdam 2007, 279 blz., €19,95*

Fik Meijer is een classicus van formaat en staat bekend om zijn toegankelijke boeken over interessante kwesties en wetenswaardigheden uit de oudheid. Zomaar een greep uit mijn boekenkast levert al boeiende titels op: *De oudheid van opzij* (1997, een bundeling van luchtige artike-

len), *Gladiatoren. Volksvermaak in het Colosseum* (2003), *Macht zonder grenzen. Rome en zijn imperium* (2005). Erg boeiend is ook zijn *Keizers sterven niet in bed* (2004). Naast deze populair wetenschappelijke uitgaven, verscheen ook een vertaling van Fik Meijer en Marinus Wes van Flavius Josephus' *Oude Geschiedenis van de Joden* en *De Joodse Oorlog*.

De oudheid is nog niet voorbij biedt een bundel van impressies (22 stuks) van de oudheid (sommige waren al eerder uitgegeven) die inzicht wil bieden in de gewone leefwereld van de oude Grieken en Romeinen. Daarnaast wil Meijer als het ware laten voelen dat de oudheid 'moderner' is dan we zouden denken. Het boek wil doorkijkjes geven van de oudheid naar onze moderne tijd. De verschillen met onze samenleving zijn volgens hem 'vooral te verklaren uit andere leefomstandigheden en omgevingsfactoren' (p. 10). Ik denk dat Meijer in het eerste goed is geslaagd, het tweede is minder het geval. Meijer is een goed verteller. De lezer wordt bijvoorbeeld meegenomen naar de Spelen, proeft kort van de Asclepiuscultus (Asclepius was 'redder' en geneesheer, en het waren de christenen, die zijn cultus in discredit brachten, p. 50), zit even onder de supporters tijdens spektakelshows, krijgt een indruk van de prostitutie in het oude Pompeji, en duikt met de 'urinators' mee naar de zeebodem te Ostia, waar bij het laden en lossen regelmatig goederen overboord vielen. Meijer maakt aannemelijk dat deze duikers 'urinators' werden genoemd omdat ze op grote diepte door de druk vaak spontaan begonnen te urineren. 'Urinator' werd uiteindelijk een scheldwoord, omdat de urinelucht voortdurend om de duikers heen hing (pp. 236-238). Ik moet zeggen dat de wereld van de oudheid zo door Meijer werkelijk dichtbij wordt gebracht. Het boek leent zich er uitstekend voor om in rustige momenten van de dag paragraaf na paragraaf te worden doorgelezen. De zwakte van het boek is de veronderstelling dat een vergelijking tussen de

oudheid en de 21e eeuw één op één kan verlopen. Alsof de Verlichting in het Westen niet heeft plaatsgevonden. Meijer veronderstelt dat de lezer zichzelf in de klassieke geschiedenis terugvindt, maar biedt geen hermeneutische sleutel. Nu is dat niet op alle gebieden die aan de orde komen problematisch, maar op een aantal wel, zeker op het tiende verhaal:

'Martelaren uit vrije wil' (pp. 143-152). Meijer opent met recente zelfmoordcommando's uit moslimkringen. Ze zochten de dood, namen onvrijwillige slachtoffers met zich mee, en meenden daarmee een goede zaak te dienen. Hun 'heilige oorlog' doet Meijer denken aan een aantal christelijke martelaren die in de Romeinse wereld voor hun idealen zijn gestorven. Hij schrijft: 'Ook zij dachten dat ze met hun radicale acties hun leven voor God gaven. Net als de islamitische martelaren waren zij bereid in hun strijd tegen ongelovigen en ketters alles te doen voor de goede zaak, zelfs te sterven' (p. 145). Hier wreekt zich volgens mij het gemis aan hermeneuse. Te simpel worden christelijke martelaren, die soms maar al te graag voor hun geloof wilden lijden, op één hoop geveegd met islamitische radicalen, die vooral anderen willen laten lijden. Het voert te ver om de vele verschillen uit te diepen, maar een martelaar, die in de voetsporen van Jezus ging, is beslist niet op één lijn te krijgen met een zelfmoordterrorist. De veronderstelling dat de christelijke hang naar radicaal martelaarschap pas na eeuwen door christenen zelf ter discussie zou zijn gesteld (p. 152), klopt dan ook niet. We lezen al in het *Martyrium Polycarpi* (ong. 160 AD) dat christenen zich niet vrijwillig voor het martelaarschap dienden te melden (M.Pol 4,1), en dit 'verlangen naar het martelaarschap' (cf. Origenes in Eusebius, *Historia ecclesiastica* 6,2,2-6) had overigens niets te maken met woede of frustratie. Men wilde geen tegenstanders vernietigen of een land bevrijden. De christelijke martelaar wilde voor alles Christus in het lijden

volgen, en dat betekende dat hij zijn vijanden juist moest liefhebben. Zie hierover uitvoeriger mijn *Exemplar Domini: Ignatius of Antioch and His Martyrological Self-Concept* (Diss. University of Groningen, 2003) en 'Ze hebben lief, maar worden vervolgd.' *Radicaal christendom in de tweede eeuw en nu* (Zoetermeer: Boeken-centrum, 2005).

Hoe verwoestend de 'mindset' van de zelfmoordterrorist is, wordt sterk onder woorden gebracht door Hans Magnus Enzensberger, in zijn essay *De radicale verliezer. Over de psychologie van de zelfmoordterrorist* (Amsterdam: Cossee, 2006). De kern is dat de zelfmoordterrorist te lijden heeft onder een 'narcistische krenking, die om compensatie vraagt' (Enzensberger, 45). De christelijke 'mindset' staat hier wel zeer ver vandaan. Christus vraagt zijn volgelingen om te vergeven, niet om gebukt onder infantiele almachtsfantasieën de hele wereld de dood in te jagen. Ik hoop alsnog dat Meijer een keer met een hermeneutiek komt.

dr. Henk Bakker

Een kerk die prikkelt. Uitdaging om provocerend gemeente te zijn. *Graham Tomlin, Kok, Kampen 2008, 205 blz, €17,90*

Vlak voor een trip naar Engeland ontving ik dit boek met de vraag er een recensie over te schrijven; alle tijd tijdens de reis, dus waarom ook niet? Zowel het boek, als de conferentie bleken dezelfde thematiek te behandelen. In de conferentie in Blackpool sprak Vinoth Ramachandra, een theoloog uit Sri Lanka, over wat de betekenis is van de belijdenis dat Jezus Heer is voor ons denken en handelen als het gaat om sociale gerechtigheid; een christen toont in zijn/haar keuzes de betekenis van het geloof voor alledag; hoe hij/zij omgaat met mondiale problemen

als honger, klimaatverandering, geweld, e.d.

Deze thematiek sloot prachtig aan bij dit boek: hoe relevant is de kerk in de maatschappij waarin zij leeft? Is zij van betekenis voor haar omgeving? Wekt ze belangstelling op bij buitenstaanders door de wijze van gemeente-zijn?

De kennismaking met de Britse theoloog Graham Tomlin wordt door Voorhoeve voortvarend ingezet, want naast *Een kerk die prikkelt* zijn er dit jaar nog twee boeken van hem verschenen bij Voorhoeve. Graham Tomlin is rector van St. Paul's Theological Centre van Holy Trinity Brompton, de bekende anglicaanse kerk (Alpha-cursus!) in Londen.

De schrijver wil met dit boek een theologische basis leggen voor evangelisatie. Hij verweeft de theologische doordenking met de praktijk en doet dat op een zodanige wijze, dat het boek makkelijk leest. Hij prikkelt door je opvatting over de plaats van de gemeente ten opzichte van de maatschappij en de bijdrage van de individuele gelovige daarin te bevragen. Hij doordenkt evangelisatie vanuit zijn opvatting over het Koninkrijk, waarbij de kerk tussen de wereld en het Koninkrijk in staat. De kerk (en de gelovigen participeren daarin) is het middel waarvan God zich bedient om tot de cultuur te spreken. Dat vraagt van de kerk zichtbaarheid in de wereld. Wel op zodanig wijze, dat zij bij haar omgeving verlangen opwekt, waardoor buitenstaanders vragen gaan stellen aan die kerk en haar gelovigen.

Het boek eindigt met een studiewijzer, zodat het te gebruiken is voor gezamenlijke bezinning in kringen of kerkenraden. Ik zou zeggen: van harte aanbevelen!

Albrecht Boerrigter (Gemeenteopbouwwerker)

De stekker in het contact! God vinden door bidden en bijbellezen. *Ruud van der Ven, Buijten & Schipperheijn Amsterdam 2008, 96 blz., €7,50*

Een boekje bedoeld als prikkel om te groeien in geloof door de dagelijkse omgang met God in gebed en bijbellezen. Zo'n poging valt altijd toe te juichen. Grote vraag is natuurlijk of dit boekje erin zal slagen de lezers op dit spoor te zetten en te houden. Daar heb ik m'n twijfels over.

De omvang en de eenvoud pleiten voor het boekje. De drempel is wat dat betreft niet hoog; het leest heel gemakkelijk en je hebt het zo uit. Het is eigenlijk een samenvatting en popularisering van John Boekhoudts *Verantwoord Bijbelgebruik* (1995), waarin de zgn. OBT-methode wordt geïntroduceerd: Ontdekken, Begrijpen en Toepassen.

Wat niet voor het boekje pleit zijn de wat gefragmenteerde stijl (met lange citaten die steeds cursief staan afgedrukt, wat erg vermoeiend leest), de vele opsommingen (het boekje ziet letterlijk 'zwart' van de aandachtsbolletjes, zoals op blz. 18-20 waar maar liefst *elf* onderwerpen worden opgesomd waarvoor te bidden als je Bijbel gaat lezen, 'naast die van uzelf!') en de nogal moralistische toon. Wat dat betreft waande ik me terug in de jaren zeventig: je moet stille tijd houden (en het liefst 's morgens!) want anders ontbeer je (onmiddellijk?) licht, warmte, kracht en groei; een opmerking als 'ik vind bijbellezen zo saai' wordt direct gekwalificeerd als 'zonde'; het argument dat bijbellezen moeilijk is, wordt gepareerd met de dooddoener 'zou voor de Here iets te wonderlijk zijn?'

Ik ben bang dat de auteur met deze insteek z'n doel deels voorbij schiet. En dat is jammer, want het is zeker de moeite waard om mensen te 'verleiden' vaker en dieper in de Bijbel te duiken. Het boek geeft daarvan in twee voorbeeldhoofdstukken over respectievelijk Genesis 22 en het boek Richteren een prikkelende en moe-

dige poging. Wel valt op dat er nauwelijks vragen aan de orde komen die ingaan op de weerstanden die deze teksten oproepen. Dat zijn toch juist de drempels die iedere lezer over moet wil hij met deze verhalen aan de slag kunnen. De weerstand niet benoemen betekent meestal dat de lezer blijft 'haken' en niet echt verder komt.

Twee mooie bladwijzers met op elk een overzicht van de OBT-methode (een korte en een uitgebreidere) vormen een waardevol extraatje bij dit boekje.

drs. Teun van der Leer

William Carey. Pionier van de wereldzending. *W. van der Zwaag, De Groot Goudriaan 2007, 368 blz., €27,50*

Wat zou er gebeurd zijn als? Of in dit geval: wat zou er *niet* gebeurd zijn als? Ik weet dat je dit soort vragen als historicus niet mag stellen en dus ook niet als kerk-historicus. En toch is dat precies de vraag die me al lezend in dit boek bezighield. Het bepaalde me er namelijk opnieuw bij van hoeveel betekenis de gehoorzaamheid van één mens kan zijn. William Carey is terecht de vader van de moderne zending genoemd. Totdat hij in 1792 samen met Andrew Fuller de *Baptist Missionary Society* oprichtte en zelf op 13 juni 1793 naar India vertrok (om er nooit meer terug te keren!), was 'de bekering der heidenen' toch vooral Gods zaak en werd de actualiteit van de Grote Opdracht in Matteüs 28 als achterhaald beschouwd. Toen Carey als pas begonnen predikant in een vergadering daar eens voor opkwam, beet de oude voorzitter hem toe: 'Jonge man, ga zitten! Je bent een enthousiast. Als het God behaagt de heidenen te bekeren zal Hij dat doen zonder jouw of mijn hulp' (70).

We hoeven ons niet af te vragen wat Carey zelf als antwoord op de 'wat als' vraag zou hebben gegeven. Natuurlijk zou ook zon-

der hem de zendingsbeweging op gang zijn gekomen. Als goede calvinist was hij zich zeer bewust van Gods soevereine leiding van de geschiedenis. Zelfs na de rampzalige brand in de drukkerij van de missie die op 12 maart 1812 jaren van bijbelvertaalwerk teniet doet, twijfelt hij niet aan de wil van God, die 'ongetwijfeld het goede uit dit kwaad zal doen voortkomen en maken dat Zijn belangen hierdoor zullen worden bevorderd' (255). Dit blijkt overigens het geval te zijn, want voor het eerst sinds 1792 krijgt men aan het Britse thuisfront nu echt oog voor het werk van de zending en neemt de ondersteuning met sprongen toe: 'De ramp bewees een vuurbaken te zijn, dat tot gevolg had dat de vrienden van de Missie werden vermenigvuldigd' (258).

Maar Carey behoorde tot de calvinisten die de inspanning en gehoorzaamheid van gelovigen niet uitspeelden, laat staan wegstreepsten, tegen het werk van God. Zijn (beroemd geworden) levensmotto werd niet voor niets: 'Expect great things from God, attempt great things for God', voor het eerst uitgesproken in een bezielende preek van hem op 30 mei 1792 over Jes. 54:2-3 ('Maak de plaats voor uw tent wijd'). Volgens Carey is voor de uitvoering van de zendingsopdracht in de eerste plaats voortdurend *gebed* nodig, vervolgens een doelmatig en uitgewerkt *plan* en vervolgens dienen de noodzakelijke *midelen* hiervoor te worden bijeengebracht. Vergelijk daartoe de titel van zijn invloedrijke geschrift uit 1792: *An Enquiry into the Obligations of Christians to Use Means for the Conversion of the Heathens*. In die titel vinden we zijn hele theologie terug en de motivatie die hem levenslang inspireerde.

W. van der Zwaag (elke informatie over de auteur ontbreekt in dit boek; uit een recensie elders ontleen ik dat hij 'amateur-kerkhistoricus' is) gaat zeer (soms te) gedetailleerd te werk in zijn levensbeschrijving van Carey. Fascinerend om te zien dat Carey ook weer door anderen op zijn zendingsspoor is gezet. Hij verdiepte

zich uitvoerig in de levensbeschrijving van David Brainerd, een puritein die na zijn studie aan Yale het evangelie begon te prediken onder de indianen, maar door tuberculose al op 29-jarige leeftijd overleed. Carey kwam Brainerd op het spoor via Jonathan Edwards wiens *An Humble Attempt* (het beroemde geschrift uit 1748 dat oproept tot gebed voor de bekering van de volken) Carey eveneens sterk beïnvloed heeft.

Zoals gezegd vertrekt hij in 1793 met zijn gezin naar India. Het werk dat hij daar in ruim 40 jaar verzet – samen met de talenkenner Joshua Marshman en de drukker William Ward, 'The Serampore Trio' – is enorm: aan de 74 talen waarin de Bijbel tot dan toe is vertaald, voegen Carey en zijn team er 35 toe. Ook stelde hij drie woordenboeken samen en schreef hij zes grammatica's. De vertalingen werden in grote hoeveelheden gedrukt en verspreid. Met succes zet hij zich in voor de afschaffing van kinderoffers en weduweverbranding. Dit laatste door aan te tonen dat dit in de heilige boeken van het hindoeïsme (die hij zeer ijverig in de oorspronkelijke talen bestudeerde en vaak beter kende dan zijn hindoeïstische gesprekspartners!) niet wordt voorgeschreven. Behalve zijn fenomenale talenkennis, zijn ook zijn interesse voor en kennis van de botanica en de geografie spraakmakend. De botanische tuin die hij aanlegde in Serampore en die meer dan 400 inheemse plantensoorten bevatte, bestaat nog steeds en wordt tot de mooiste tuinen van het Verre Oosten gerekend. In 1821 werd hij benoemd tot lid van de Britse *Royal Horticultural Society*. Naast zijn hoogleraarschap in het Bengaals en in de theologie, doceerde hij ook botanica en zoölogie.

Er worden in die 40 jaar ook 137 scholen opgezet en er komt een opleiding voor inheemse evangelisten. Vanuit Serampore trekken uitgezonden predikers naar andere plaatsen in India en daarbuiten. Dit geldt ook voor drie van zijn vijf zonen. Een vierde wordt advocaat, maar is levens-

lang een groot sponsor van de zendingspost. In 1794 sterft zijn zoon Peter aan dysenterie. Zijn vrouw Dorothy krijgt hierna een zenuwzinking die ze nooit meer te boven komt. Na haar overlijden in 1807 zal Carey nog tweemaal (gelukkig) trouwen. Al met al is de prijs die hij en zijn gezin betalen voor hun zending enorm hoog, zeker in de ogen van de 21^e eeuwse mens. Niet alleen het bloed der martelaren is het zaad der kerk, maar ook het bloed, het zweet en de tranen van talloze zendingen in de 18^e en 19^e eeuw. In 1806 schrijft Carey aan Fuller over zijn 'pleasing dream' om een 'algemene vergadering van alle kerkelijke denominaties te organiseren vanuit de vier windstreken van de wereld, die eens in de tien jaar kan worden gehouden'. Als begin stelt hij 1810 voor. Fuller voelt er niet voor. Toch blijkt het een profetisch verlangen te zijn geweest. Honderd jaar later wordt in Edinburgh in 1910 de eerste Wereldzendingenconferentie o.l.v. John Mott gehouden: *The Evangelization of the World in this Generation*. Opnieuw bewijst Carey dat hij met zijn visie en passie zijn tijd ver vooruit was.

Het is erg mooi dat er nu voor zover ik weet voor het eerst in het Nederlands een levensbeschrijving van Carey beschikbaar is. Ik merkte al op dat Van der Zwaag soms wel erg gedetailleerd te werk gaat. Een wat strakkere redactie zou het boek compacter en leesbaarder hebben gemaakt. Zo'n redactie zou ook de spelfouten hebben kunnen beperken die het boek nu soms onnodig ontsieren.

drs. Teun van der Leer

Wij ontvingen en komen mogelijk terug op:

Geen woord te veel. Psalmen voor Nu, 4^e verzameling. Muziekboek en CD.

Boekencentrum Zoetermeer 2008, 40 blz., € 15,00 (boek) en € 19,90 (CD)

1 Korintiërs. Orde op zaken in een jonge stadskerk. Serie CNT. Dr. R. Dean Anderson. Kok Kampen 2008, 267 blz., € 29,90

Christenen verkennen andere godsdiensten in West-Europa. Pieter Boersema, Jaap Hansum, Pieter Siebesma en Evert van de Poll, Boekencentrum Zoetermeer 2008, 283 blz., € 23,50

De werking van de Heilige Geest in de Europese cultuur en traditie. Erik Borgman, Kees van der Kooi, Akke van der Kooi, Govert Buijs e.a., Kok Kampen 2008, 200 blz., € 16,95

Ik zie een leger. Kerk-zijn op een andere manier. Floyd McClung, Highway Madia Harderwijk 2008, 287 blz., € 16,95

Christ and Culture Revisited. D.A. Carson, Apollos Nottingham 2008, 243 blz., £ 12,99

Verlangen en vertrouwen. Het hart van gemeentebouw. Jan Hendriks, Kok Kampen 2008, 445 blz., € 19,50

Gods Geest na Pinksteren. Bijbelstudies. Frank Jabini, Medema Vaassen 2008, 215 blz., € 15,95

Religie – terug van weggeweest. Maar waar is God? Gerrit Manenschijn, Meinema Zoetermeer 2008, 192 blz., € 17,50

Studiebijbel Oude Testament. 2 Samuël, 1 en 2 Koningen. M.J. Paul, G. van den Brink, J.C. Bette, Centrum voor Bijbelonderzoek Veenendaal 2007, 1014 blz., € 60,00

90 Minuten in de hemel. Don Piper & Cecil Murphey, Gideon Hoornaar 2008, 208 blz., € 15,95

Levenslessen uit de Schuilplaats. Een blik in het hart van Corrie ten Boom. Pam Rosewell Moore, Gideon Hoornaar 2008, 288 blz., € 16,95

Vader, wie ben ik? Over identiteit, geboortegedachte en zekerheid. Henk Rothuizen, Gideon Hoornaar 2008, 126 blz., € 7,95

Drama van crisis en hoop. De psalmen: gedicht, gebundeld en gebeden. *Niek Schuman, Meinema Zoetermeer* 2008, 332 blz., € 25,00

God ervaren als Vader, Zoon en Heilige Geest. *Christian A. Schwarz, Gideon Hoornaar* 2008, 32 blz., € 9,50

Gospel in the air. 50 Years of Christian Witness through Radio in the Arab World. *Jos M. Strengholt, Boekencentrum Zoetermeer* 2008, 996 blz., € 65,00

Spiritualiteit van ontvankelijkheid. *Philip Troost, Kok Kampen* 2008, 192 blz., € 14,90

Geloven als antidepressivum. *Sytze Ypma, Boekencentrum Zoetermeer* 2008, 211 blz., € 18,90

Boston. *L.J. van Valen, De Groot Goudriaan Kampen* 2008, 187 blz., € 14,90

The Courage to be Protestant. Truth-lovers, marketers and emergents in the postmodern world. *David F. Wells, IVP Nottingham* 2008, 253 blz., £ 14,99

Psalmen vandaag. Persoonlijke verwoording bij veelal knoestige Psalmen. *Siebrren van der Zee, Narratio Gorinchem* 2008, 158 blz., € 16,00

Merweboek uitgave:

Peter Graves

*Leven en bidden met
het Onze Vader*

ISBN 978-90-5787-057-6

128 pag.

€ 10,90

Velen van ons kennen het Onze Vader zo goed, dat we het als iets vanzelfsprekends zijn gaan beschouwen en zelfs in staat zijn om de woorden gedachteloos uit te spreken.

Op zo'n manier doen we echter geen recht aan we dit meesterwerk van spiritualiteit, dat in minder dan 60 woorden de kern raakt van de boodschap van Jezus.

Hoewel het Onze Vader een gebed op zichzelf is, kan het ook gezien worden als een model en raamwerk voor ons gebedsleven, en als een leidraad bij de bezinning over het wezen van het gebed. Dit boek wil de lezer helpen om het Onze Vader in een nieuw licht te zien, en om vervolgens al biddend na te denken over de nieuw verkregen inzichten.

Elk hoofdstuk besluit met een aantal suggesties voor kringenwerk, zodat het boek zeer geschikt is voor gebruik in groepen.

Dr. Peter Graves is predikant van de Wesley Methodist Church in Cambridge en studentenpredikant aan de Universiteit van Cambridge.

Het Onze Vader is het bekendste stuk liturgie ter wereld, maar slechts weinigen begrijpen het echt of kunnen doordringen tot de rijkdom van zijn betekenis. Peter Graves ontvouwt dit gebed voor ons op een zeer leesbare en inspirerende manier, zodat we er met vernieuwde inzichten uit kunnen leven en mee kunnen bidden.

• Rob Frost

**Soteria abonnees kunnen dit boek bestellen door overmaking van
€ 10,90 op giro 464501 van Merweboek m.v.v. Graves**